

Kermis

Oorspronkelijk was een kermis een soort jaarmarkt die werd gehouden ter gelegenheid van de wijdingsdag of een feestdag van de parochiekerk. Het woord kermis komt van kerkmis. Op die dag kwamen mensen samen om de patroonheilige te vereren. De kraampjes en stalletjes rond de kerk groeiden uit tot een volksvermaak.

In Alphen was de kerk aanvankelijk gewijd aan de H. Petrus, die zijn feestdag heeft op 29 juni, later is de kerk Lambertuskerk geworden. St. Lambertus heeft zijn naamdag op 17 september, de dag dat hij werd vermoord.

De eerste berichten die we in het register van bekendmakingen van de burgemeester van Appelteren vinden over de kermis van Alphen zijn van 1832. In dat jaar heerste de ziekte cholera in sommige delen van het land en de Gouverneur besloot dat dit jaar “geen kermissen of jaarmarkten meer gehouden mogen worden; dat wel uitdrukkelijk alle danspartijen worden verboden, en dat ook, des avonds na tien uren, geene vereenigingen in herbergen of ander openbare verzamelplaatsen mogen worden toegelaten.”

In 1849 is er een soortgelijke bekendmaking van de Raad van de Gemeente, waarbij opnieuw de Aziatische buikloop (cholera) wordt

genoemd als reden om de kermis geen doorgang te laten vinden. In dit bericht wordt ook vermeld wanneer deze kermis geweest zou zijn: op de eerste zondag na 17 september! Ook in 1867 vervalt de kermis omdat men vreest voor een cholera-epidemie, maar mag, omdat het gevaar al weer grotendeels geweken is, wel “muziek en dansspel in de openbare herbergen, tapperijen,

binnenshuis worden toegelaten”. “Vreemde kramers, straatmuzikanten en dergelijken zullen geweerd worden.”

Maar ook de watersnoodrampen zorgen ervoor dat de kermis wordt afgelast. 18 sept 1855 burgemeester Van Hasselt “dat een groot deel der arme en arbeidende ingezetenen gedurende geruime tijd uit de giften der algemeene liefdadigheid zijn moeten gevoed en onderhouden worden” gevoegd bij “de duurte der middelen van eerste levensbehoeften nog heden ten dage” en “vele ongelegenheden en zelfs treurige omstandigheden nog vergroot worden door den noodlottigen brand die sedert 3 dagen te Alphen woedende en op heden nog niet gebluscht is”. (Bedoeld wordt de brand op de Kerkdijk bij het Peperstraatje bij Hol, Mollenberg en Offermans, zie op de website: branden) . Overwegende “welligt veele ingezetenen tot de voormelde klasse behorende, zich niet onthouden zoude zegge ook ontzien zouden om ter gelegenheid der kermis, wat zij bij de tegenwoordige verdiensten, nog van dagelijkschen nooddrift kunnen overhouden onnodig of overtollig te gaan verteren en verkwisten door welke omstandigheden de armoede in den steeds naderenden winter des te grooter zoude worde”.

Op enig moment is de datum van de kermis verplaatst naar het laatste weekend van juli. In 2016 was daar plotseling, door een actie van de kermisexploitanten die in het dorp niet was doorgedrongen, eind mei een verregende kermis. Een jaar later stonden de attracties opnieuw samen met marktkramen weer in juli op het Burgemeester Baltussenplein. En ook dit jaar heerst er alom verwarring.

De website van kermis.nu (“het meest betrouwbare kermisoverzicht van Nederland”) geeft aan 22 t/m 25 september. De gemeente West Maas en Waal houdt het op de laatste 3 dagen van september (28-29-30).

Aannemersbedrijf Van Heck

We hebben in Alphen (overblijfselen van) drie oude stoomgemalen en bovendien staat op de grens met Dreumel het “nieuwe” gemaal Quarles van Ufford. Op de grens van Maasbommel en Alphen staat bij de rotonde het Maasbommels Stoomgemaal (1868), brasserie 't Anker is het Leeuwens Stoomgemaal (1913) en de ruïne verderop aan de Nieuwe Schans is het overblijfsel van het Rijks Stoomgemaal (1913). Toch moeten we naar Appeltern als we nog zo'n stoomgemaal in “volle glorie” willen zien en ervaren hoe men vroeger zorgde dat de bewoners van dit stuk van het Land van Maas en Waal ook van september tot april hun land konden bewerken.

Het stoomgemaal De Tuut in Appeltern heeft wel een heel duidelijke binding met Alphen want het werd honderd jaar geleden gebouwd door de Alphense

aannemer Johan van Heck. De Tuut viert dit jubileum met verschillende “stoomdagen”, waarbij het stoomgemaal in bedrijf kan worden bezichtigd. Bovendien is er een boekje uitgegeven waarin behalve de Tuut alle stoomgemalen in het land van Maas en Waal zijn opgenomen.

Het bouwen gebeurde honderd jaar geleden vrijwel helemaal zonder machines. De bouwput werd met de hand uitgegraven. Omdat de fundering onder het waterpeil ligt, moest eerst een damwand geheid worden. Ook dat is met de hand gedaan. Er was wel een stoomheistelling, maar met 16 man aan de touwen ging het net zo snel en veel goedkoper!

Het is opmerkelijk dat er over de bouwwerkzaamheden van dit gemaal zoveel bekend is. Dat is te danken aan de opzichter G.J. Arntz die een dagboek heeft bijgehouden over de gang van zaken bij de bouw en de problemen waarmee men te maken kreeg. Men start in het najaar van 1917 en men treft het niet bij het vele werk in de kleigrond:

slecht weer, hoge waterstanden en dus veel kwel. Arntz klaagt dat de aannemer zijn eigen gang gaat en zich vanwege personeelsgebrek niet altijd aan het afgesproken werkschema houdt. De fundering was niet zoals gepland in oktober 1917 klaar, maar pas 7 maanden later in mei 1918.

“Maandag 27 mei 1918, gedoe met de heiploeg. Hedenmiddag ten 6 uur zag ik dat het geheide damwand a/d zijgevel niet goed en met zorg geheid werd, hield er v. Heck bij en gelastte dat hij de heele wand lang 8.00 m eruit moest trekken. 't Was absoluut beroerd en slecht gemaakt niet dicht, zelfs niet tegen de kesp waarlangs geheid wordt.”

De complete Stork installatie komt met 2 schepen aan bij de sluis maar moet dan wel “even” met paarden, lieren, dommekrachten, rondhout, sledes en natuurlijk handwerk over de dijk en op zijn plaats worden gezet. In het natte najaar van 1918 werd besloten om de installatie al vast te laten draaien, maar pas in december wordt echt gestart, waarbij meteen al de installatie stil kwam te staan en tijdens de jaarwisseling gerepareerd moest worden. Daarna heeft het stoomgemaal bijna 50 jaar lang zonder grote problemen gewerkt.

Zoekplaatje

De naam zal niet meer in de film kunnen, maar toch willen we graag weten wie dit is. Wie kan ons helpen een van de laatste namen aan te vullen?

Oplossing zoekplaatje Boefjes

Hoewel er weinig reacties op dit zoekplaatje kwamen, denken we nu dat op de foto staan: v.l.n.r. Bert Peters, Frans van Wichen, Piet van Wichen, Theo Lagarde, Tonny Steenbruggen? en Willy van Wichen.

Stichting Werkgroep Historisch Alphen aan de Maas

p/a Greffelingsestraat 23
6626 AN ALPHEN (Gld)

Elke donderdagavond in de Edohof
van 20.00 tot 22.00 uur

RegioBank NL45RBRB0918497752
KvK nr. 11069033

| Peer Witzel
| Ben van Dijk
| Adrie van Hoogstraten
| Johan de Jong

tel. 56 2195
tel. 56 1942
tel. 56 2425
tel. 56 1557

| email: wham@alphenaandemaas.com
| www.alphenaandemaas.com